

שאלה: בתורה יש יותר משש מאות מצוות. מדוע דוקא על ענין חילול שבת לכאורה הגזימו חז"ל מאד ואמרו שהמחלל הוא הוציא את עצמו מכלל ישראל (רמב"ם, סוף הלכות שבת).

תשובה: ההבדל בין תלמיד חכם אמתי לבין שומר תורה בשטחיות הוא שהראשון מבין טעם לדבר, והשני מקיים את המצוה בלי מחשבה, בלי לחקור ענינה, בלי להרגיש טעם בדבר אלא משמעת עיוורת.

התורה עצמה [בעשרת הדיברות] כשציוותה אותנו על מצות שבת נתנה טעם לדבר (ספר שמות פרק כ):

(ח) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

(ט) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתְּךָ:

(י) וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עִבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

(יא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם, וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. עַל כֵּן בֵּרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ.

כלומר, האדם עסוק תמיד בעניניו, צרכיו וחפציו. הוא עלול לשכוח מי הוא אדון העולם. הוא עלול להסיח דעת מלהתנהג כמו שציוה אדון הבריאה. אילו בני אדם היו ערים לעובדה שהעולם הזה הוא אצלם רק באופן מושאל, שאנו כולנו רק אורחים הנמצאים כאן לזמן מוגבל, היינו נזהרים מלפגוע איש בחברו, היינו נשמרים לא לחטוא. הבעיה היא ששכחנו שיש יוצר, שהוא אחראי על כל היש, ושהוא משגיח ומביט בכל מעשינו. לכן באה מצות שבת, יום אחד בכל שבועה הימים, כדי להזכיר לנו כי אנו זעירים וקטנים, משרתים במערכת פלאית זו שיצר אדון-כל.

הרב שמשון רפאל הירש (שמות לה, ב) מסביר מדוע התורה אסרה "מלאכה" בשבת ולא "עבודה". המלה הראשונה היא מלאכת מחשבת, פעולה אנושית הדורשת מחשבה ותכנון. והמלה השניה היא מאמץ גופני, אפילו בלי מחשבה. כאשר האדם טורח כל השבת להעביר ספסלים כבדים וארונות מקומת קרקע ועד לגג ביתו, הוא עובד "עבודה" קשה אבל אינה "מלאכה". כי "מלאכה" היא אנושית, לכתוב, לבנות, לקשור, לבשל, אפילו להעביר חפצים מרשות היחיד לרשות הרבים [בידיעה על המושגים רשות היחיד ורשות הרבים]. דברים אלו האחרונים אינם שייכים לעולם של בעלי-חיים אלא פועלים הם לפי אינסטינקט, ולא לפי "מלאכת מחשבת" שהיא תודעה אינטליגנטית. ציוה אותנו הקב"ה שבכל יום שביעי נערוך הפסקה בכל שטף ענינו של ימות החול, לא נכתוב, ולא נבנה, ולא נקשור, ולא נבשל, כדי להצהיר במעשינו כי אין אנו אדונים בעולם, אלא יש אך ורק אדון יחיד, הוא הקב"ה. אנו אורחים על שולחנו וניזונים ממה שהוא הכין. מעשה שמירת שבת הוא חינוך עצמי לנו עצמנו.

קשה הדבר שבימינו הקנאים לעניני שמירת שבת, בבואם לרסן את חילולי שבת של אחינו החילוניים, אינם מסבירים להם המחשבה הנ"ל (בה נצטוינו בעשרת הדברות) אלא צועקים עליהם: "שבת היום! אל תחללו!". ובזה אינם מועילים כלום, כי החילוני עונה בדיבור או במחשבה: "אז מה?" אינו משתכנע כי לא היה כאן שום בסיס לשכנוע. מעשה גולמי של ציות, בלי הנמקה ובלי הבנה. מדוע ישמור שבת? מפני שאתה צועק עלי? מפני שאתה כועס עלי? אדרבה, זה יגרום לו שיתחפר בעמדתו, יתקש במסלולו. כי מדברים אליו ללא הגיון.

עבודת שכנוע כדי להציל את אחינו החילונים צריכה להתחיל אצלנו. כאשר באמירת "קידוש ליל שבת" אנו קוראים את המלים "זכר למעשה בראשית" עלינו להפנים את הדברים. מעשה שה' כביכול נח [כלומר הפסיק פעולתו] בא להחדיר שהוא ית"ש פעל ששת ימים. אין העולם חומר נצחי, אין העולם קיים מאז ומתמיד אוטומטית. הבגד מלמד על עצמו שיש אורג, והעולם מעיד על עצמו שיש ממציא. ואם היינו מעיינים בזה, וגם מודיעים על כך בשיחות עם צאצאינו, וגם בדיבורינו עם שכנינו, ועם כל מקרינו, היינו בודאי מוצאים מסילות ללבבם.

השומר שבת הוא מעיד בזה על עצמו שמאמין שיש בורא עולם. ואם הוא מחלל שבת, אין להאמין לדיבור פיו שהוא מאמין, כי אילו היה מאמין לא היה עובר על מה שכתוב בתורה שנמסר לנו. הוא מרמה את עצמו, כי רוצה להרגיע את מצפונו, לומר שהוא בכל זאת מסורתי. אבל אילו היה משתמש בהגיון, הדבר הראשון שיעשה הוא לשמור את השבת. אפילו יקל לעצמו מאד לנהוג לפי דעת אותם רבנים מוסמכים המקילים מאד בפסקיהם, אבל ינהג לפי גדרי התורה.